

Anna-Liisa Sysiharju

Aikuiskoulutusta — gerontologiaa — vaiko korkeakoulua?

Sysiharju, Anna-Liisa 1987. *Aikuiskasvatusta – gerontologiaa – vaiko korkeakoulua? Aikuiskasvatus* 7, 3, 125–130. – Artikkelissa käsitellään erityisesti eläkeikäisille tai työelämästä irtautuneille korkeakouluissa järjestettyä opetusta, sen yleispiirteitä, opiskelumuotoja ja sisältöä. Esimerkkejä otetaan Ranskasta, Saksan Liittotasavallassa, Ruotsista ja Suomesta.

Kolmannen ikäkauden yliopisto

Tournai'ssa, ranskankielisessä Belgian osassa, vertaili toukokuussa 1986 opintojensa järjestelyjä ja sisältöjä noin puolitoistasataa yliopisto-opiskelijaa ja opettajaa 12 eri maasta, — Marburgissa, vanhassa idyllisessä saksalaisessa yliopistokaupungissa, noin kolme ja puolisataa eri puolilta Liittotasavaltaa saapunutta opiskelijaa neuvotteli lähinnä omasta opiskelustaan, mutta kuunteli myös viiden muun edustajien selostuksia, — ja tänä vuonna toukokuussa kohtasivat Helsingin yliopiston suojissa toisensa toisaalta kymmenkunta Uppsalassa opiskelevaa ruotsalaista sekä toisaalta viitisenkymmentä suomalaista, jotka opiskelevat Espoossa, Lahdessa ja Heinolassa.

Onko nyt mitään mainittavaa siinä, että opiskelijat ja opettajat kohtaavat toisiaan yliopistojen piirissä yli rajojen — näinhän on tapahtunut yliopistolaitoksen alkuajoista saakka? Eipä muuta erityistä olekaan, kuin että näissä kolmessa kokoontumisessa näytti vilkkaan opiskelijajoukon keski-ikä olevan aika epätavallinen: se asettui tuonne 65—70 vuoden paikkeille. Oli kysymys 1970-luvulta alkaen ympäri Eurooppaa eri yliopistoihin versoneesta aikuisopiskelusta, joka on lähtenyt liikkeelle ja kehittynyt ilman viranomaisia ja poliitikkoja — lienevätkö nuo kaikkialla sitä vielä edes huomanneetkaan? Monissa kielissä on tätä kutsuttu ”kolmannen ikäkauden yliopistoksi” (University of the Third Age, Universität des dritten Lebensalters, L'Université du Troisième Age), ensimmäisissä suomalaisissa kokeiluissa on kuitenkin pidetty parempina nimityksinä ”Ikääntyvien yliopisto” (Jyväskylä) ja ”Ikäihmisten yliopisto” (Helsinki).

Kun olen jo aikaisemminkin useassa yliopistossa Euroopan eri maissa joutunut kosketukseen kolmannen ikäkauden nimellä tapahtuvaan opiskeluun sekä edelleen perehtymään näihin kansainvälisiin kokemuksiin esitellessäni kussakin alussa mainitussa kokouksessa suomalaisten kokeilujen alkuvaiheita, selostan seuraavassa tämän toiminnan eräitä yleispiirteitä ja esimerkkeinä työtä muutamissa yliopistoissa — palatakseni lopuksi lyhyeen kuvaukseen Suomesta.

Taustaa

”Kolmannen ikäkauden yliopistoilla” on tarkoitettu nimenomaan varttuneille, eläkeikäisille tai yleensä työelämästä irtautuneille korkeakouluissa erityisesti järjestettyä opetusta tai opiskelua, jonka tavoitteena ei olekaan työelämässä käytettävä ammattipätevyys, sen täydentäminen tai jatkaminen. Pikemminkin on tarkoituksena palaaminen erääseen yliopistolaitoksen alkuuideaan: tehdään mahdolliseksi kohtaaminen toisaalta luovan uuden tiedon ja tutkimuksen sekä toisaalta tiedon- ja opinhaluisten ihmisten välillä (aikaisempien opintojen muodollisesta laadusta ja tasosta riippumatta) — ei tulevaa hyötyä varten, vaan kehittymisen ja oppimisen itsensä vuoksi, opiskelijan oman ajattelun vireyttämiseksi, persoonallisuuden avartamiseksi ja maailman käsittämiseksi.

Toiminta sai 1972/73 alkunsa Ranskasta, Toulousen yhteiskuntatieteiden yliopiston (Université des Sciences Sociales) yhteydessä professori Pierre Vellas'in ”Université du Troisième Age” -nimikkeellä alullepanemista, eri

aihepiirejä käsittävistä luennoista. Idea levisi nopeasti, aluksi lähinnä ranskankielisiin ja romanisiin maihin (Belgia, Sveitsi, Quebec, Italia, Espanja). Jo 1977 perustettiin Kolmannen ikäkauden yliopistojen kansainvälinen liitto (AIUTA/IAUTA), missä tällä hetkellä on edustettuna lähes 90 tällaista yliopistoa (Jyväskylän ja Helsinki mukaan luettuina) ja maista edellä mainittujen lisäksi Iso-Britannia, Saksan liittotasavalta, Puola ja Ruotsi Euroopasta, vieläpä USA ja Australiakin. Liitto järjestää kansainvälisiä opettaja- ja opiskelijakollokvioita — muun muassa aikaisemmin mainitun Belgian Tournai'n kollokvion 1986 teemana oli "Toimintamme avautuminen ja dialogi ulospäin", tämän vuoden syyskuussa Varsovassa järjestettävässä kollokviossa puolestaan "Education and Health" sekä "The Elderly for Humanity and Peace".

Yleispiirteitä

Tämäntyyppinen aikuisopetus/opiskelu on kaikkialla uutta, yleensä muutamien yksilöiden oma-aloitteisuudesta syntynyttä ja vapaa-muotoisesti kehittynyttä. Sen vuoksi siitä on vaikeaa — ellei mahdotonta — luoda yhteistä kokonaisuutta. Samassakin maassa saattavat tarkemmat tavoitteet, työmuodot, opintojen sisällöt, hallinnolliset piirteet, opiskelijajoukon koostumus ja jopa toiminnan nimikin suuresti vaihdella toisesta yliopistosta toiseen. Lisäksi voivat kunkin maan korkeakoulujärjestelmän luonne samoin kuin maassa muuten tarjolla olevan aikuisopetuksen tai vapaan sivistystyön kehittyneisyysaste paljonkin vaikuttaa yliopistotarjonnan painopisteiden sijoittumiseen.

Organisaatio

Niinpä myös varsinaisten yliopistojen suhtautuminen vaihtelee melko välinpitämättömästi tai tietämättömästi sietämisestä uuden työn aidosti kiinnostuneeseen edistämiseen tai jopa toiminnan käyttämiseen yliopiston mainosvalttina tai yliopisto-opettajien hiipivän työttömyyden torjuntana. Viralliseen yliopistoorganisaatioon saattaa varttuneiden yliopisto liittyä mitä moninaisimmin tavoin.

- sijoitettuna joko missä minkäkin tiedekunnan yhteyteen yhteiskuntatieteellisestä tai kasvatustieteellisestä lääketieteelliseen (kansanterveystieteen tai gerontologian välityksellä) tai sitten johonkin muutenkin erilliseen täydennyskoulutuksen tai avoimen korkeakoulun yksikköön;
- hallinnollisesti esimerkiksi täysin yliopiston holhoavan byrokraattisen päätösvallan

alaisena ilman mitään opiskelijaedustusta — tai toisaalta vain jonkun yliopiston edustajan muodostaman "napanuoran" välittämällä yhteydellä varttuneiden opiskelijoiden itsehallinnollisen yhdistyksen johtokuntaan;

- taloudellisesti esimerkiksi yliopiston antamalla tuella opetus- ja toimistotilojen tarjoamisen sekä opetushenkilökunnan opetusvelvollisuuden helpotusten muodossa — tai toisaalta yliopiston kantamana verona vaaditun opintomaksun kadotessa yliopiston tai valtion yhteiseen kassaan jne.

Opiskelun muodot ja sisältö

Opiskelun muodot ovat varttuneiden opiskelussa olleet kaikkialla yleensä perinteellisen akateemisia: toisaalta luentoja suuremmalle tai pienemmälle kuulijakunnalle, toisaalta seminaarityypistä pienryhmätyöskentelyä. Kuitenkin saattavat näiden luonne ja painotus samoin kuin yhteys yliopiston vakinaiseen arkityöhön silti olla hyvinkin erilaisia. Jossain opiskelijat toimivat miltei täysin omatoimisina opintopiireinä tai jopa tutkimusryhminä, joiden "vetäjät" ovat pääasiassa omasta joukosta, yliopiston opettajien toimiessa vain johdattelevina asiantuntijoina. Jossain muualla osallistutaan mahdollisimman paljon yliopiston normaaliopetukseen ja pyritään vuorovaikutukseen nuorten opiskelijoiden kanssa, jossa taas sijoittuu opiskelun painopiste yliopiston tutkijoiden pitämien, määrätyn teemaotsikon yhdistämien luentojen kuunteluun ja lyhyeen jälkikeskusteluun.

Samoin vaihtelee myös opiskelun sisältö sekä tarjotun opetuksen osoite: jossain keskitytään terveyskysymyksiin tai vanhenevan ihmisen psykologiseen ja sosiaaliseen tilanteeseen ja tarjonta suuntautuu korostetusti eläkeläisiin, jossain muualla taas sekä tarjotaan että halutaan ensisijaisesti mahdollisimman monen yliopistollisen oppiaineen alalta uusinta tutkittua tietoa ja korostetaan yleissivistävän opiskelun merkitystä mielekkäänä työstä vapautuneen ajan sisältönä nuoremmillekin, kuten mm. vammaisille ja työttömille.

Usein varttuneiden yliopistotoiminta rajoittuu nimenomaan opiskelun järjestämiseen — mutta toisaalta saattaa varsinkin siellä, missä tarjonta muun aikuiskoulutuksen tai lääkeläis-toiminnan puolella on suhteellisen suppeaa, "kolmannen ikäkauden yliopiston" (tai sen opiskelijayhdistyksen) piiriin kuulua vaikkapa voimistelua, joogaa, uintia, kuorotoimintaa, teatterikäyntejä jne. puhumattakaan valmisteluista opintokäynneistä ja kulttuurimatkoista. Myös suhteet muuhun aikuiskoulutukseen sinänsä vaihtelevat — molemmin puolin myönteiseksi koetusta yhteistyöstä ja työnjaosta pieleen kateelliseen nurinaan.

Yksittäisiä esimerkkejä

Ranska

Esitettäköön vielä muutamia yksittäisiä esimerkkejä tästä moninaisuudesta. Vierailemisani kahdessa Pariisin yliopistossa (niitä on kaikkiaan kolmetoista!) lähestytään varttunutta ikäkautta selvästi eri tavoin. Kaukana esikaupunkialueella sijaitsevassa *Paris X Nanterre* -yliopistossa on jo vuodesta 1975 toiminut "Kolmannen ikäkauden yliopisto", jonka nimeksi vuonna 1982 muutettiin Jatkuvan kulttuurin yliopisto (*Université de la Culture Permanente*). Sen toiminta-ajatuksena on järjestää lähes 300 opiskelijalleen ensisijaisesti mahdollisuuksia osallistua yliopiston eri oppiaineissa (nyt mukana lähes 40 eri ainetta) normaaliin yliopisto-opetukseen — lähinnä luennoille, mutta tilojen ja opettajavoiimien niin salliiessa myös seminaarikeskusteluihin — yhdessä tavallisten opiskelijoiden kanssa. Toisaalta nämä varttuneet seuraavat myös nimenomaan heitä varten järjestettyjä studia generalia -tyyppisiä esitelmäsarjoja sekä kokoon-tuvat lisäksi keskenään opiskeluaiheidensa syventämiseksi näitä käsitteleviin teemaseminaareihin. Jotkut heistä myös toteuttavat — opiskeltuaan ensin yhteiskuntatieteellisiä tutkimusmenetelmiä — yhteisenä ryhmätyönä jotain omaa tutkimusprojektia, esimerkkinä "Tiedotusvälineiden kuva varttuneesta väestä". Toiminta on melko pitkälle itsehallinnollista ja omatoimista. Opiskelijoiden yleiskokous valitsee hallintokomission, jossa myös yliopistolla on edustuksensa. Tämä komissio suunnittelee opinto-ohjelmaa ja laatii talousarvion. Opiskelijat maksavat taloudellisen kantokykynsä mukaan 0—500 frangin lukukausimaksua. Yliopisto antaa tiloja, toimistotyöhön puolipäiväsihteerin sekä vapauttaa toimintaa koordinoimaan valitun yliopisto-opettajan osittain muista velvollisuuksistaan.

Opiskelijat sekä Nanterressä että useimmissa Ranskan "provinssiyliopistoissa" ovat pääosaltaan entistä akateemista väkeä, ainakin ylioppilastutkinnon suorittaneita, jotka eivät nyky-ympäristössään muuten löydä itselleen riittävästi älyllisiä virikkeitä, mutta joille kotiutuminen jälleen akateemiseen opetukseen ei sinänsä ole kovin mieltävää. Sen sijaan aivan Pariisin keskellä sijaitseva *Université Paris VII* haluaa ensi sijassa tarjota opiskelumahdollisuuksia niille, joille elämä ei niitä aikaisemmin ollut antanut. Yhteistyössä ranskalaisen kansaneläkelaitoksen kanssa se on saanut seulotuksi esille halukkaita sekä rakennetuksi järjestelmän, missä eläkekassa rahoittaa toiminnan ja yliopisto puolestaan järjestää opiskelijoiden kanssa suunnitellun erityisopetuk-

sen. Eläkkeellä olevat opiskelijat puolestaan sitoutuvat olemaan aktiivisessa opiskelussa mukana ainakin kunkin opintojakson kokonaiskeston ajan. Opiskelijoita on nyt vajaat kolmesataa, heistä suurin osa pelkältään kansakoulupohjalta aloittaneita. Nyt on jo useille opiskelijoille, jotka kolmen vuoden ajan olivat omissa erityisryhmissään kehittäneet sekä opiskelutaitoja että itseluottamusta, voitu ehdottaa siirtymistä osallistumaan myös yliopiston normaaliopetukseen yhdessä nuorten opiskelijoiden kanssa — edellyttäen tietenkin, etteivät he tässä vie keneltäkään nuorelta opiskelupaikkaa.

Saksan liittotasavalta

Saksan liittotasavallassa on tätä nykyä varttuneiden opiskelutoimintaa parissakymmenessä yliopistossa — vaikka siellä toisaalta esimerkiksi meidän kansalais- ja työväenopistoihimme verrattavat "kansankorkeakoulu" (*Volks-hochschule*) sekä katoliset ja protestanttiset kirkot tarjoavat melko laajasti aikuiskoulutusta ja vaikka Saksan yliopistojen vanha perinne on melko lailla ulkomaailmalta sulkeutunut. Eräinä varhaisimpina esimerkkeinä mainittakoon *Johann Wolfgang Goethe -yliopisto Frankfurt am Mainissa*, missä suomalaissyntyinen, nyt jo yli 80-vuotias psykologiprofessori Anitra Karsten aloitti sosiaaligerontologiaan liitetyn työn, sekä *Philipps-Universität Marburgissa*, missä jo aikaisemmin alkanut toiminta on pari vuotta sitten johtanut "Marburger Seniorenen-Studium" -nimiseen erityiskokeiluun.

Marburgin kokeilu merkitsee, että aikaisemmin tarjottujen vain lukukauden tai lukuvuoden pituisten opintojaksojen rinnalla annetaan varttuneille mahdollisuus myös opiskella määrättyissä oppiaineissa parin kolmen vuoden pituisiksi suunniteltuja "ei-pätevöittäviä opintokokonaisuuksia" (*Nicht-Spezifizierende Studiengänge*), joiden suorittamisesta voidaan haluttaessa silti antaa todistus ilman arvosanoja. Osallistuminen edellyttää asianomaisen opettajan henkilökohtaista suostumusta sekä 60 DM lukukaudessa maksavan "kuuntelijakortin" (*Gasthörerschein*) hankkimista, mutta ylioppilastutkintoa ei vaadita. Tätä "Seniorenen-Studium" tarjoavissa aineryhmissä (taloustieteet, yhteiskuntatieteet, filosofia, luterilainen teologia, historiatieteet ja muinaistutkimus, tähtitiede, ympäristönsuojelu ja ekologia, lääketiede ja kasvatustieteet) on opintokokonaisuuksia varten muodosteltu sopivia varsinaisten yliopisto-opetusjaksojen yhdistelmiä. Tämän lisäksi pidetään kullakin alalla aluksi erityinen johdantokurssi (*Orientierungssemester*) sekä edellytetään varttuneen opiskelijan myös osallistuvan opintojaan tukevaan oheis-

seminaariin (Studienbegleitseminare). Kokeilun suunnittelua ja opintojärjestelyjä varten on Marburgin yliopistoon perustettu erityinen senioriopiskelua tukeva keskus (Kontaktstelle für Senioren-Studium und Alternwissenschaften), mistä voi saada myös yksilöllistä opinto-ohjausta. Opiskelijalla on myös mahdollisuus osallistua ohjattuun tutkimustyöhön.

Ruotsi

Ruotsissa on varttuneiden opiskelutoimintaa jo kuuden yliopiston (Uppsala, Göteborg, Umeå, Linköping, Karlstad ja Västerås) yhteydessä. *Uppsalan* "eläkeläisyliopisto" (*Pensionärsuniversitetet*) on toiminut jo vuodesta 1979 alkaen yhteistyössä yliopistoon jo vanhastaan liittyvän kansansivistysorganisaation (Kursverksamheten vid Uppsala universitet) kanssa. "Pensionärsuniversitetet" on silti aivan itsenäinen, noin 400 opiskelijan muodostama yhdistys, jonka jäsenmaksuna on 40 Rkr lukukaudessa ja jonka koko hallinto- ja toimistotyö tapahtuu jäsenten vapaaehtoisvoimin. Päätoimintamuotona ovat omatoimisesti hoidetut opintopiirit, jotka suunnilleen samoin kuin Suomessa opintokerhot saavat pientä valtion tukea vaikkapa kirjallisuuden hankkimiseen. Opintopiirien esimerkkiaiheina mainittakoon viimeisimmistä ohjelmista: tähtitiede, raamattutieto, myöhäiskeskiajan taide, islam tämän päivän yhteiskunnassa, juutalaisten historia, Norrlannin elämä ja kulttuuri ennen ja nyt, luontohavaintojen suorittaminen, kotimainen kirjallisuus sekä klassinen kreikankieli. Useiden opintopiirien "vetäjät" ovat entisiä yliopiston opettajia, lisäksi yliopiston opettajat toimivat useimmiten esitelmänpitäjinä eläkeläisyliopiston yhteisissä kuukausittaisissa kokouksissa. Mm. Norrlannin menneisyyttä ja nykyisyyttä tutkiva opintopiiri on kokoontunut jatkuvasti jo kahdeksan vuoden ajan ja se on julkaissut piirissään pidetyistä alustuksista jo useita monisteita.

Ruotsalaisten eläkeläisyliopistojen edustajat ovat alkaneet kokoontua vuosittain yhteisiin neuvotteluihin ja he toivovat yhteistyön myös pohjoismaiden välillä lähiaikoina vilkastuvan saatuaan nyt solmituksi yhteyksiä sekä Norjassa että Suomessa alkaneeseen toimintaan.

Suomi

Kun *Suomessa* alettiin keskustella varttuneiden yliopistotoiminnasta, pitivät monet meistä tuontapaisia erityisjärjestelyjä täällä tarpeettomina. Vedottiin toisaalta meikäläisen aikuisopetuksen, erityisesti kansalais- ja työväenopistojen, opintokerhojen sekä kesäyliopistojen

tarjoamiin monipuolisiin opiskelumahdollisuuksiin, toisaalta yliopistojen itsensä jo ennestään harjoittamaan studia generalia-luennointiin sekä uuteen avoimen korkeakoulun toimintaan, ja korostettiin, ettei missään näissä ole yläikärajaa sen enempää kuin rajoittavia pohjaopintovaatimuksia. Useat eläkeikäiset itsekkin nimenomaan toivovat, ettei heitä opiskelijoina eristettäisi tai leimattaisi mihinkään muista erilliseen karsinaan.

Kuitenkin tämántapaiseen toimintaan on ollut siksi paljon kiinnostusta, että vuodesta 1985 alkaen sitä on kokeiltu sekä Helsingin että Jyväskylän yliopistoissa. *Jyväskylä* oli näistä ensimmäinen. Siellä aloitti "Ikääntyvien yliopisto" toimintansa vuoden 1985 tammikuussa terveystieteiden laitoksen aloitteesta, mutta hallinnollisesti Jyväskylän kesäyliopiston yhteydessä. Toimintamuotoina on siellä olleet sekä lukukausittain järjestettävät studia generalia -tyyppiset luentosarjat että seminaarityöskentely. Noin kahdeksan luentoa käsittävät sarjat ovat lähinnä käsitelleet vanhenemiseen ja vanhuuteen liittyvää problematiikkaa sitä eri tieteenalojen näkökulmasta tarkastellen sekä myös eräitä ajankohtaisia kysymyksiä. Seminaariyhmiä aihepiireinä ovat olleet liikunta ja terveys, ihmissuhteet, kirjallisuus sekä ATK. Ryhmätöimintää on tarkoitus laajentaa perustamalla mm. perinnettä eri tavoin kerääviä ryhmiä sekä eriyttämällä toisistaan toisaalta harrastuspainotteisempia ja toisaalta pitkäjänteisemmin toimivia, erilaisiin valmiuksiin tähtäviä tavoiteryhmiä. Toiminnan kehittämisestä ja koordinoinnista vastaa Jyväskylän yliopiston piiristä koottu johtoryhmä, lisäksi on toiminnan ideoinnissa mukana opiskelijoista koottu suunnitteluryhmä.

Keväällä 1987 oli Jyväskylässä mukana 220 aktiivista opiskelijaa, joista noin puolet sijoitui iältään ikävuosien 57 ja 66 välille. Kuten kaikkialla muuallakin, oli valtaosa eli noin 3/4 ilmoittautuneista naisia. Kansakoulun käyneitä oli noin kolmannes, keskikoulupohjalta tuli neljännes, korkeakoulututkinnon suorittaneita oli ilmoittautuneista runsas kymmenesosa. — Jyväskylän yliopistossa on Ikääntyvien yliopisto osaltaan palvelemissa siellä käynnistyvää vanhuusiän kuntoutus- ja aktiivaatio tutkimusta.

Helsingin yliopiston piirissä alkoi "Ikäihmisten yliopisto" -niminen toiminta samana vuonna 1985 kuin Jyväskylässäkin, mutta vasta syyslukukauden alusta, Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskuksen avoimen korkeakouluopetuksen puitteissa ja yhteistyössä Espoon kaupungin työväenopiston kanssa. Alkuna Espoossa oli Helsingin yliopiston opettajien pitämä kahdentoista luennon sarjakokonaisuus "Oppia ikä kaikki", joka en-

sin käsitteli ikään ja vanhenemiseen liittyviä asioita, mutta jatkui keväällä 1986 uutena 12 luennon sarjana filosofian ja psykologian alueilta opiskelijain toivomusten mukaan. Luentosarjan osanottajien määrää haluttiin rajata, jotta keskustelut ja aktiivinen osallistuminen varmistettaisiin. Ilmoittautuneita oli kuitenkin niin runsaasti, että aiottu 40 hengen raja oli nostettava 60:een, minkä vaiheilla Espoon opiskelijoiden määrä on jatkuvasti pysynyt. Periaatteena on myös ollut, että luennoitsijoiden vaihtuessaakin olisi ryhmässä kuitenkin jatkuvasti avoimen korkeakoulun puolelta läsnä sama vastuuhenkilö, joka koordinoi toimintaa. Hän onkin saanut aktivoitua opiskelijoita sekä keskustelemaan että opetuksen jatkuvaan yhteissuunnitteluun.

Mainitun lukumääräisen rajoituksen ohella on Helsingin yliopisto ja sen Lahden tutkimuskeskus kuitenkin laajentanut ”Ikäihmisten yliopiston” toimintaa 1986/87 sekä alkavana lukuvuotena 1987/88 useammalle paikkakunnalle ja toimipisteeseen yhteistyössä kansalais- ja työväenopistojen kanssa. Näin ovat Espoon kaupungin työväenopiston suomen- ja ruotsinkielisten osastojen ohella tulleet mukaan Heinola, Lahti, Järvenpää, Nastola ja Tuusula sekä Helsingin kaupungin suomenkielisen työväenopiston niin hyvin Itäkeskukseen kuin Helsinginkadunkin toimipisteet. Eri kohteissa ovat osallistujien määrät vaihdelleet 20:stä 65:een opiskelijaan, kuluneena kevätlukukautena 1987 oli opiskelijoita yhteensä lähes 200. Myös Helsingin yliopiston ikäihmisten opetuksessa on opiskelijoiden enemmistö ollut naisia, kuitenkin miesten mukaantulo on paljolti riippunut aihepiiristä. Ikäryhmistä ovat runsaimmin edustettuina olleet 60—64-vuotiaat, mutta noin 40 % opiskelijoista on ollut 65 vuotta täyttäneitä ja vanhin 83-vuotias. Lähes 30 % opiskelijoista on tullut kansakoulupohjalta, hiukan suurempi osa on käynyt keskikoulun ja kolmannes heistä on ollut ylioppilastutkinnon suorittaneita. — ”Ikäihmisten yliopiston” eri paikkakunnilta saapuneiden opiskelijoiden tapaaminen toukokuussa 1987 Helsingissä sekä keskenään että Uppsalan eläkeläisyliopiston edustajien kanssa vireyttänee opiskelijoiden omaa aktiivisuutta entisestään.

Helsingin yliopiston ikäihmisten opetus on toistaiseksi käsittänyt keskustelua ja ajattelua vireyttämään pyrkiviä teemaluontosarjoja hyvinkin erilaisilta alueilta, kuten seuraavat esimerkit osoittavat: ”Elämän vesi”, ”Kulttuuri ja eri uskonnot”, ”Muuttuva maailmankuva”, ”Metsän monet kasvat”, ”Muuttuva ihmiskuva”, ”Euroopan kohtalo”, ”Suomenruotsalaisuuden tausta ja nykytilanne”, ”Teknologia ja

elämä”, ”Elämän kaari”, ”Suomalaisen kulttuurin vaiheet Päijät-Hämeen näkökulmasta” jne.

Ikäihmisten yliopiston käytännöllisiä asioita on hoidettu Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskuksen avoimen korkeakoulun osaston suunnitteluhenkilökunnan muiden tehtävien ohella. Vuonna 1986 määrättiin Helsingin yliopiston toiminnalle johtoryhmä, jonka tehtävänä on luoda toimintaedellytyksiä, auttaa suunnittelu- ja kehittämistyössä sekä pitää yhteyksiä kansainvälisellä tasolla ja Suomen muihin korkeakouluihin”. Johtoryhmään kuuluu yliopiston niin hyvin nykyisiä kuin emeritusprofessoreja sekä työväenopistojen ja opiskelijoiden edustajia.

On ilmeistä, että sekä Jyväskylän että Helsingin yliopistoissa tapahtuvaa toimintaa on vielä pidettävä kokeiluna ja tien etsintänä eikä niissä lukumääräinen tai alueellinen laajentaminen nykyisestään tunnu lähiaikoina mielekkäältä. Sitä ennen olisi päästävä syventämään opintoja ja kehittämään niistä pitkäjänteisempiä, tasoltaan ja opiskelumuodoiltaan monipuolisempia. Toisaalta tämä vaatii — samalla kun liikaa byrokratiaa ja virallistamista olisi välttettävä — hallinnollisten ja taloudellisten resurssiongelmien ratkaisemista ja vastuuhenkilöistä suuresti riippuvan toiminnan pitkäjänteisyyden turvaamista myös tältä kannalta. Myönteisenä, mutta ilmeisesti edelleen kehiteltävänä puolena on Suomessa ollut käytännöllinen yhteistyö muun aikuiskoulutuksen kanssa. Toisaalta ovat varsinaiset yliopistot vasta heräämässä keskustelemaan uudesta työstään eivätkä esimerkiksi Helsingin yliopistossa jo kuutisenkymmentä vuotta toiminut vapaan sivistystyön toimikunta sekä ikäihmisten yliopisto tunnu vielä löytäneen toisiaan.

Varttuneiden yliopistotoimintaa Suomessa pohdittiin ensi kertaa laajemmin periaatteellisesti Jyväskylän yliopistossa lokakuussa 1987 pidetyssä forumissa.

Tämän artikkelin otsikossa esitettiin kysymys: ”Aikuiskoulutusta, gerontologiaa vai korkeakoulua?” Eräänä vastauksena voitane sanoa, että ”kolmannen ikäkauden yliopiston” toiminnassa ilmeisesti on kaikkia näitä piirteitä, mutta että painotukset voivat paljonkin vaihdella ja että niistä ilmeisesti on syytä jatkuvasti keskustella, jottei helposti muutokäsitteeksi muodostuvasta nimestä tulisi vain tyhjä sana.

Lähteet:

- Contact, Association Internationale des Universités du Troisième Age, n:o 1, Mars 1987. Université des Sciences Sociales, Toulouse.
Harlamov, Anna & Malmi, Seija. 1986. Oppia ikä kaikki. Vanhustyö — Seniorarbete 1, 33—35.

- Kuusimäki, Paavo. 1985. Ikääntyvien yliopisto käynnistyi Jyväskylässä. *Vanhustyö-Seniorarbete* 7, 10—13.
- Malmi, Seija & Harlamov, Anna. 1987. Muistio ikäihmisten yliopistotoiminnasta. (Helsinki, julkaisematon muistio.)
- Mayence, Serge. 1980. *La grande aventure des Universités du Troisième Age*. Institut Européen Interuniversitaire de l'Action Sociale. Marcinelle, Belgique.
- Partanen, Marja. 1987. Jyväskylän ikääntyvien yliopisto. (Jyväskylä, julkaisematon muistio.)
- Ruth, Jan-Erik, Sihvola, Tapani & Parviainen Tuire. 1987. Kasvatusgerontologia; gerontologian uusi ala. *Gerontologia* 1 (painossa).
- Sysiharju, Anna-Liisa. 1985. "Mikä ihmeen kolmannen ikäkauden yliopisto?" *Yliopisto*, Helsingin yliopiston tiedotuslehti 32, 16—17.
- Sysiharju, Anna-Liisa. 1986. Varttuneet opiskelijoina. *Kasvatus*, Suomen kasvatustieteellinen aikakauskirja 17 (2), 104—110.
- Sysiharju, Anna-Liisa. 1987. "Mitähän ne kolmannen ikäkauden yliopistot ovat?" *Gerontologia* 1 (painossa).
-

AIKUISKASVATUS

The Finnish Journal of Adult Education
Vol 7, 3/1987
ISSN 0358-6197
Summary

Sysiharju, Anna-Liisa 1987. Adult education — gerontology — or university?

The article deals with university education arranged especially for those of pension age or who have left work life; it looks at the overall features of the programmes, forms of study and its content. Examples are included from France, West Germany, Sweden and Finland.

*Translated by
Erkki Pekkinen*